

УДК378:613.7  
EL 378:613.7

**Тетяна Борисівна  
КІЙКО**

кандидат  
педагогічних наук,  
старший викладач  
кафедри біологічних основ фізичного виховання, здоров'я  
і спорту  
«Чернігівський національний педагогічний університет  
імені Т.Г. Шевченка»



e-mail: [tatianakiyko@ukr.net](mailto:tatianakiyko@ukr.net)

**Антоніна Олексіївна МІНЕНОК**

Доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної  
та початкової освіти  
«Чернігівський національний педагогічний університет  
імені Т.Г. Шевченка»

e-mail: [antonina\\_mok@ukr.net](mailto:antonina_mok@ukr.net)

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ  
ОРГАНІЗАЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ  
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ  
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

*Анотація.* У статті обґрунтовано психолого-педагогічні  
засади організації для вдосконалення викладання медико-  
біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

*Доведено, що порівняльні аспекти та історико-філософський складник розвитку здоров'язбереження в освіті поглиблюють актуальність системного вивчення майбутніми педагогами медико-біологічних дисциплін, сприяють упровадженню компетентнісного підходу в професійну підготовку студентів у вищих педагогічних навчальних закладах і забезпечують реалізацію важливого напрямку гуманізації освіти – формування, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління.*

**Ключові слова:** *здоров'язбереження, медико-біологічна підготовка, учасники педагогічного процесу, психолого-педагогічні особливості.*

© КІЙКО Т.Б., МІНЕНОК А.О., 2017

**Актуальність.** Запити українського суспільства у ХХІ ст. зумовлюють професійну підготовку компетентного вчителя, здатного ефективно реалізувати фахові компетенції в умовах освітніх реформ, передусім, ідеї навчання та виховання здорового підростаючого покоління. Так, одним з основних документів, що визначає шляхи реалізації ідей навчання та виховання здорового підростаючого покоління, є міжнародний проект «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю в Україні», запроваджений в Україні з 1998 року. Основною метою проекту є відпрацювання моделей такої діяльності в закладах освіти, яка б сприяла збереженню та зміцненню здоров'я учасників педагогічного процесу через створення відповідних умов, цілеспрямованої роботи щодо формування валеологічної свідомості, мотивації на здоровий спосіб життя [1].

Отже, актуальності набуває проблема професійної підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах, в якій особливу роль відіграє формування

професійних компетентностей, оскільки майбутня педагогічна діяльність передбачає на високому фаховому рівні здійснювати просвітницько-виховну, профілактично-оздоровчу роботу в навчальних закладах усіх рівнів акредитації, чим якісно поліпшити соціокультурне середовище, в якому будуть зростати наші діти та молодь. Відтак актуалізується потреба у обґрунтуванні особливостей психолого-педагогічних засад організації та вдосконалення викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Аналіз медико-біологічної підготовки студентів у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах розкриває здоров'язбережувальний складник медико-біологічної підготовки сучасного вчителя в період розбудови української незалежної державності, використання педагогічного досвіду, реалізацію ідей здоров'язбереження у викладанні медико-біологічних і валеологічних навчальних дисциплін для студентів сучасних вищих педагогічних навчальних закладів, а саме нових напрямів розвитку медицини – радіаційної, кібернетичної, кардіології, офтальмології, авіаційної і космічної медицини, генетики, психофізіології, психогенетики, інноваційних засобів дослідження здоров'я людини, рекреаційної медицини, геронтології (М. Амосов, О. Богомолец, М. Стражеско та ін.), які водночас доповнюють зміст медико-біологічної підготовки сучасного вчителя, у якому чільне місце має науковий доробок М. Амосова для індивідуального збереження здоров'я людини («Раздумья о здоровье»). Встановлено, що утвердження здорового способу життя підростаючого покоління, формування мотивації відповідального ставлення до власного здоров'я, а також уведення профілактичного оздоровлення в масову практику освітніх закладів є основоположними принципами

гуманізації і здоров'язбереження в освіті XXI століття [2; 1; 3].

Значущість проблеми вдосконалення медико-біологічної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів, яка повинна бути оздоровчою за змістом і цільовим компонентом, формувати валеологічну культуру майбутніх учителів, зумовила появу наукових досліджень здоров'язберігаючого спрямування сучасних вітчизняних і зарубіжних освітян і науковців. Це, зокрема, праці М. Алексєєва, С. Амонашвілі, М. Амосова, Г. Апанасенко, І. Берднікова, Н. Бібік, Т. Бойченко, Ю. Бойчука, І. Брехмана, В. Войтенко, Г. Воскобойнікової, В. Горащука, М. Гончаренко, А. Дебареді, Б. Долинського, А. Міненко, Р. Овчарової, В. Оржеховської, Л. Попової, О. Савченко, Л. Татарнікової, Є. Хітущенко та ін.

Сучасній людині в техногенно зміненому навколишньому середовищі, насиченому багатьма шкідливими для організму факторами фізичної, хімічної і біологічної природи, великим обсягом психоемоційних впливів, зберегти здоров'я непросто. Здоров'я людини зараховують до переліку глобальних проблем сталого розвитку людства, що мають життєво важливе значення, у яких найбільше загострені суперечності, що породжені сучасними й очікуваними в майбутньому соціальними ситуаціями, де диспропорційні стани досягли чи можуть досягти в оглядовій перспективі катастрофічних наслідків, зазначав М. Амосов [2].

Педагоги, батьки, учнівська молодь усе більше переконуються в тому, що здоров'я – фізичне, моральне, духовне, психічне – це не просто відсутність хвороб, а це якість найдорожчого, що має людина, – її життя. Поступово формується нова стратегія сучасної загальноосвітньої школи, у якій здоров'язбереження розглядається як необхідний компонент освіти за умови

впровадження компетентнісного підходу. Звідси, як важливе педагогічне завдання постає навчання і виховання компетентного школяра, здатного нести відповідальність за власне здоров'я [4].

**Мета:** обґрунтування психолого-педагогічних засад удосконалення організації викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах.

**Завдання:**

- обґрунтувати структуру психолого-педагогічних особливостей вдосконалення організації викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах на основі ідей здоров'язбереження та практичного досвіду науковців.

**Результати досліджень.** Здоров'язбережувальна навчально-виховна діяльність в освітніх закладах розглядається як цілеспрямоване вдосконалення освітнього середовища і виховних систем, освітніх умов, за яких відбуваються процеси, пов'язані зі створенням, освоєнням і поширенням, упровадженням відповідних новітніх технологій (організаційних, управлінських, навчальних, економічних, соціокультурних) [5; 6].

У системі професійної підготовки вчителя-предметника, педагогічна діяльність якого охоплює компетенції навчання свого предмета і його інтегрованого валеологічного впливу або ж виключення негативного впливу, який не сприяє здоров'язбереженню учасників педагогічного процесу, педагогічний контроль і забезпечення охорони здоров'я, валеологічного виховання учнів у навчальних закладах і в позаурочний час (організація дозвілля, відпочинку та позашкільна освіта), має бути відповідна структура медико-біологічної і валеологічної підготовки на підґрунті освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми (ОПП) галузевих стандартів,

побудованих на основі впровадження компетентнісного підходу.

Доповнення медико-біологічної підготовки студентів у сучасних вищих педагогічних навчальних закладах валеологічними дисциплінами зумовлено еволюційними змінами в суспільстві та освіті, інтегрованими потребами у здоров'язбереженні підростаючого покоління, які ґрунтуються на прогресивних ідеях розвитку медико-біологічної підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах, що сформувалися в історичному поступі: 1) ідея єдності медичного й педагогічного впливу на особистість – системне вивчення анатомії, фізіології і гігієни дитини; 2) гуманістичне та оздоровче спрямування вищої педагогічної освіти для вдосконалення професійної підготовки вчителя, а також освітньо-виховного процесу в навчальних закладах; 3) ідея санітарно-гігієнічної просвіти населення – проведення профілактичних заходів у навчальних закладах і профілактично-санологічної просвіти населення в боротьбі з поширенням дитячих інфекцій і дитячої смертності; 4) удосконалення організації шкільництва в Україні з метою подолання масової безграмотності населення та профілактично-гігієнічної занедбаності і захворюваності дітей, удосконалення умов праці вчителя; 5) системні дослідження і вивчення закономірностей фізичного і розумового розвитку дітей дошкільного і шкільного віку, своєчасна психолого-педагогічна корекція, профілактика виховної занедбаності та недбалого ставлення до соціалізації дитини; 6) ідеї морального та нового гуманістичного виховання; 7) новаторські ідеї колективного і трудового виховання, оздоровчого впливу раціонального поєднання праці, відпочинку, фізичного і розумового розвитку; 8) самопостереження за індивідуальним здоров'ям, здійснення лікарсько-педагогічного контролю.

Наукові погляди та ідеї вчених, медиків і педагогів XIX-XX ст. щодо необхідності медико-біологічної підготовки вчителя знайшли своє відображення у змісті й організаційній структурі педагогічної освіти сьогодення.

Удосконалення організації викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах має базуватися на певних психолого-педагогічних особливостях:

*-теоретико-методологічні основи змісту дисциплін* (моделювання дидактичного процесу відповідно до вікового розвитку школярів і збереження індивідуального здоров'я: розгляд і колективне розв'язання проблемних ситуацій педагогічної діяльності, тобто зорієнтувати майбутнього вчителя на правильне вміння користуватись алгоритмом дій під час педагогічної діяльності, що є раціональним зерном у формуванні навчальної діяльності. Виконання індивідуальних завдань і колективне обговорення. Наприклад, тематична дискусія «Сучасний дитячий сиротинець і суспільні проблеми сирітства й виховної занедбаності»);

*-використання технологій* (дистанційне навчання; інтерактивне проблемне навчання в контексті медико-біологічної підготовки сучасного вчителя, виконання індивідуальних творчих завдань);

*-раціоналізація педагогічного процесу* (гуманістична спрямованість діяльності, що реалізується у створенні доброзичливих стосунків між учасниками педагогічного процесу, заснованих на повазі до людини, довірі, доброті, чуйності тощо, умінні наповнити педагогічною опікою та духовно-особистісною сутністю зміст кожної навчальної дисципліни;

*-сприяння формуванню позитивних орієнтирів* в особистісному житті учасників педагогічного процесу, що мають здоров'яформувальний виховний вплив (тренінгова

робота, забезпечення позитивної атмосфери, використання технік педагогіки успіху);

*-перехід від авторитарних засад у підготовці майбутніх учителів до їхньої підготовки на засадах рівноправності викладача і студента: викладач організовує навчально-виховний процес, а студент активно й творчо самореалізується в ньому;*

*-організація роботи студентів над колективними проектами, що сприятиме колективному та трудовому вихованню та реалізації їх творчих здібностей;*

*-проведення профілактичних заходів у навчальних закладах і профілактично-санологічної просвіти населення в боротьбі з поширенням дитячих інфекцій і дитячої смертності на уроках фізичного виховання в школі, загострення уваги держави до проблеми охорони здоров'я дітей як факторів впливу на розвиток суспільства. Розробка і проведення проблемного практичного заняття на тему: «Моніторинг факторів впливу на індивідуальне здоров'я школярів в освітніх закладах».*

Оздоровча парадигма навчання і виховання формується на єднанні традиційних та інноваційних підходів до збереження і зміцнення здоров'я учнів. Актуальними стають такі ціннісні орієнтації, як знання та вміння, котрі дозволяють вибрати моделі поведінки та компетенції в межах норм власної і суспільної безпеки. Важлива роль у розвитку суспільства відводиться валеологічній грамотності населення і, передусім, – валеологічній компетентності педагогів [7, с. 189; 5, с. 44].

**Висновки.** Ідеї здоров'язбереження та практичний досвід науковців підтверджують актуальність і необхідність удосконалення медико-біологічної підготовки сучасного вчителя і дозволяють нам окреслити основні напрями:



- систематизація змісту відповідно до нових наукових досягнень;

- структурування модулів відповідно до формування професійної компетентності і компетенцій майбутніх фахівців;

- формування професійних якісних ознак студентів у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін.

Обґрунтування психолого-педагогічних засад удосконалення організації викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах сприятиме системному вивченню майбутніми педагогами блоку медико-біологічних дисциплін. В даному контексті варто зауважити на важливості впровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах для вдосконалення викладання медико-біологічних дисциплін, що забезпечує реалізацію важливого напрямку гуманізації освіти – формування, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, тобто формування у майбутніх учителів готовності до здоров'язберігаючої педагогічної діяльності, компетенцій науково-педагогічної діяльності. Зокрема, впровадження технологічного підходу забезпечує використання нових технологій психолого-педагогічного супроводу вдосконалення викладання медико-біологічних дисциплін, методів ведення проблемних дискусій і прийомів, які б відповідали таким вимогам ведення діалогу, сприяли прояву діяльнісно-творчого характеру студентами, надання студентам свободи в прийнятті рішень, вибору змісту і способів навчання, їх прагнення до самореалізації та саморозвитку.

**Перспективами подальших розвідок напрямку досліджень** є розробка та впровадження методичних

рекомендацій для викладання навчальної дисципліни методика навчання основ здоров'я.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Бобрицька В.І. Нормативно-правові та освітні аспекти формування здорового способу життя молоді в Україні / В. І. Бобрицька // Проблеми освіти. – Вип. 33 – К., 2003. – С. 152–160.
2. Амосов Н. М. Роздумья о здоровье / Н. М. Амосов. – М. : Фізкультура и спорт, 1987. – 64 с.
3. Змеев С. И. Андрагогика : основы теории и технологии обучения взрослых / С.И. Змеев. – М. : ПЕР СЭ, 2003. – 207 с.
4. Эльконин Д. Б. Психология обучения младшего школьника. – М, 1974. – С. 49.
5. Воскобойнікова Г. Л. Сучасні технології навчання основ здоров'я у початковій школі : навчальний посібник / Галина Леонідівна Воскобойнікова. – К. : 2012. – 219 с.
6. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : Монографія. – Черкаси : Вид. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
7. Воскобойнікова Г. Л. Медико-валеологічна компетентність майбутнього учителя початкової школи: теоретичні та методичні основи формування : монографія / Галина Леонідівна Воскобойнікова. – К., 2012. – 416 с.
8. Психология здоровья [Текст]: учебник для вузов / под ред. Г.С. Никифорова. - СПб.: Питер, 2006. – 607 с.

### Транслітераційний переклад використаних джерел

1. Bobryts'ka V.I. Normatyvno-pravovi ta osvichni aspekty formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya molodi v Ukraini / V. I. Bobryts'ka // Problemy osvity. – Vyp. 33 – K., 2003. – С. 152–160.

2. Amosov N. M. Rozdumiya o zdorov'e / N. M. Amosov. – M. : Fizkul'tura i sport, 1987. – 64 s.
3. Zmeev S. Y. Andrahohika : osnovy teorii i tekhnolohii obuchenii vzroslykh / S.Y. Zmeev. – M. : PER SƏ, 2003. – 207 s.
4. El'konin D. B. Psykholohiya obucheniya mladsheho shkol'nika. – M, 1974. – S. 49.
5. Voskoboynikova H. L. Suchasni tekhnolohiyi navchannya osnov zdorov'ya u pochatkoviy shkoli : navchal'nyy posibnyk / Halyna Leonidivna Voskoboynikova. – K. : 2012. – 219 s.
6. Zyazyun I. A. Filosofiya pedahohichnoyi diyi : Monohrafiya. – Cherkasy : Vyd. ChNU imeni Bohdana Khmel'nyts'koho, 2008. – 608 s.
7. Voskoboynikova H. L. Medyko-valeolohichna kompetentnist' maibutn'oho uchytylya pochatkovoyi shkoly: teoretychni ta metodychni osnovy formuvannya : monohrafiya / Halyna Leonidivna Voskoboynikova. – K., 2012. – 416 s.
8. Psykholohiya zdorov'ya [Tekst]: uchebnik dlya vuzov / pod red. H.S. Nikiforova. SPb.: Pyter, 2006. – 607 s.

## **Tatyana KIYKO**

Candidate of pedagogical sciences, Senior Lecturer of the department  
Biology fyzycheskoho foundations of education, health and sports  
«Chernigov pedagogical university natsyonalny behalf Shevchenko»

e-mail: [tatianakiyko@ukr.net](mailto:tatianakiyko@ukr.net)

**Antonina MYNENOK**

Doctor of pedagogical sciences, professor of the department  
and the home preschool education  
«Chernigov pedagogical university natsyonalny behalf  
Shevchenko»

e-mail: [antonina\\_mok@ukr.net](mailto:antonina_mok@ukr.net)

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL BASES OF  
ORGANIZATION THE IMPROVEMENT OF MEDICAL  
AND BIOLOGICAL DISCIPLINES TEACHING IN  
HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

***ABSTRACT.** The article rightly psychological and pedagogical bases of the organization of the improvement of teaching of medical and biological disciplines at the Universities.*

*Health-care analyzed the ideas and expertise of scientists who confirm the urgency and the need to improve biomedical modern teacher training and allow us to outline the main areas: systematization content under new scientific advances; structuring modules under formation proficiency and competencies of future professionals; formation of professional quality characteristics of students in the study biomedical sciences.*

*Health-care training and education paradigm emerging in defiance of traditional and innovative approaches to preserving and strengthening the health of students. Particularly relevant are the following values, as the knowledge and skills that allow you to select behaviors and competencies within the limits of their own and public safety. An important role in the development of society play valeological education of the population and most of all – valeological competence of teachers.*

*Improving the teaching of biomedical sciences in higher education based on certain psychological and pedagogical features, upgrading the theoretical and methodological foundations of content subjects modeling didactic process according to the age of the students and the preservation of individual health; the use of distance learning technologies; interactive problem-based learning in the context of biomedical modern teacher training, individual creative tasks; problem solving; rationalization of educational process; fostering a positive reference with health-care nurturing; transition from authoritarian to democratic principles in the preparation of future teachers; organization of students on collective projects that contribute to the realization of their creative abilities; preventive measures in schools.*

*Technology improvement of teaching biomedical subjects involve the use of methods and techniques that meet such requirements as dialogue, action-manifestation of the creative nature of the students, giving students freedom in decision-making, choice of content and methods of education, their desire for self-realization and self-development.*

*Proved that the comparative aspects, historical and philosophical component of health-care education system deepen the relevance of future teachers studying biomedical sciences, contributing to the implementation of competence approach to training students in higher educational institutions and ensure the implementation of an important trend humanizing education formation, prevention and strengthen the health of the younger generation.*

**Key words:** *health care, biomedical training, participants in the pedagogical process, psycho-pedagogical features.*

## **Татьяна Борисовна КИЙКО**

кандидат педагогических наук, старший преподаватель  
кафедры  
биологических основ физического воспитания, здоровья и  
спорта  
«Черниговский национальный педагогический  
университет имени Т.Г. Шевченко»

e-mail: [tatianakiyko@ukr.net](mailto:tatianakiyko@ukr.net)

## **Антонина Алексеевна МИНЕНОК**

Доктор педагогических наук, профессор кафедры  
дошкольного и начального образования  
«Черниговский национальный педагогический  
университет имени Т.Г. Шевченко»

e-mail: [antonina\\_mok@ukr.net](mailto:antonina_mok@ukr.net)

## **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ МЕДИКО-БИОЛОГИЧЕСКИЕ ДИСЦИПЛИНЫ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

*Аннотация.* Психолого-педагогические основы организации совершенствования преподавания медико-биологических дисциплин в высших учебных заведениях. В статье обоснованы психолого-педагогические основы организации для усовершенствование преподавания медико-биологических дисциплин в высших учебных заведениях. Доказано, что сравнительные аспекты и

*историко - философская составляющая развития здоровьесбережения в образовании углубляют актуальность системного изучения будущими педагогами медико-биологических дисциплин, способствующих внедрению компетентностного подхода в профессиональную подготовку студентов в высших педагогических учебных заведениях и обеспечивают реализацию важного направления гуманизации образования - формирования, сохранения и укрепления здоровья подрастающего поколения.*

**Ключевые слова:** *здоровьесбережение, медико-биологическая подготовка, участники педагогического процесса, психолого-педагогические особенности.*